

Батчаланы Башир

Шайтанлы шартла

назмула

Дара: 6144

Национальная Библиотека
име Х. Б. Байрамуков
автор Л. С. С. 2010 г.

[Handwritten signature]

Батчаланы Башир

Шайтанлы шартла

Назму тилде ушакъла

2010 г.

Кара:
6144-Д

ГОСУДАРСТВЕННАЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКОЙ
РЕСПУБЛИКИ.
ИМ. Х.б. Запрануковой

УШАКЪ

Къарт:

Адам терек тюлд ишсиз

Табаргъа ашау.

Къралгъа ишлеб турдукъ биз,

Бар эд тюз джашау.

Джаш:

Ишлемеген бюгюн кюн

Джашайды эркин.

Тюшча болгъанд анга тюн,

Сыйпайды бөркюн.

Къарт:

Къаным келе бурнумдан,

Агъыза да тер,

Ишлегенме бойнумдан

Къучакъларча джер...

К. БУЧАКЪВОНЕ...

УИМ...

3

ДЕП...

Джаш:

Бурулады Джер-урчукъ...

Кюпсе болгъанд халкъ.

Керекмиди башха джукъ,

Болуб харам хакъ.

Къарт:

Харам хакъны сюргеннге

Сен сукъланма бош.

Сукълан ишни суйгеннге,

Къурагъаннга къош.

Джаш:

Майна бизни хоншубуз

Кърал мюлкню ашайд.

Согъулгъанча къыл къобуз,

Къууанчлы джашайд.

Къарт:

Берч кьолла бла суу ичген

Къууанад баргъа.

Иги ишге кёл бичген

Ёчдю онгаргъа.

Джаш:

Иш табылмайд улхусуз

Керекли, иги.

Заман этгенд джукъусуз,

Джокъ игилиги.

Къарт:

Таба билсенг, барды иш,

Болма бошбоюн.

Эриш, бир затха тийиш,

Сал ишге боюн.

Джаш:

Ишчи ишден эригед,
Джокъча анга джакъ.
Джилтин айдад, кюл джердед,
Деб сарнайд оджакъ.

Къарт:

Аязынга къуш къонар,
Ишлеб ал сен хакъ.
Сен джазсанг да минг анар,
Бол сёзюнге сакъ.

Джаш:

Кимни ючюн ишленгенд
Бурун таш къала?
Бюгюн байгъа ол да нед,
Тубанда къала...

Къарт:

Джашым, къала къалады,
Кёб байны кёрген.

Рысхы джерде къалады,
Толу кёрюнген.

Чалкъы чалдым, мал кютдюм
Эм да къыркъдым къой.

Ара ишни кёлтюрдюм,
Кёрдюм буз, бугъой.

Джыламукъла тёкмеди
Мени ючюн кёк,
Джерге мени сёкмеди,
Бети тартыб кёк.

Ахрат кёбню джутханды,
Кёбню кёргенд джер.
Анда сайын тутханды
Тюз умметли эр.

Къалад халкъны эсинде
Тюз ишле этген.
Кюндю, джылы тюрсюнде
Батыб да кетген.

Джаш:
Ишде халал урунган
Бола барад аз.
Аны ючюн атад танг,
Келмей къалмайд джаз.

Къарт:

Бу дуниядан сора да

Экинчи да бард..

Мёлек соруу сора да,

Ахрат иш барад.

Джаш:

Къагъытла бла ишлейди

Ёмюрю алим.

Джарлылыгъы кючлейди,

Окъуб онгиганд ким?

Къарт:

Ишсиз тургъан джокъду зат

Кёкню тубюнде.

Къаладжюкню тартад ат,

Кюе да кюнде.

Тартхан ёгюзге чыбыкъ
Тийиученди бек.
Къойну кёзюн къой чыпчыкъ
Ариулайды нек?

Ол да ишин этеди
Аллахдан келген,
Муратына джетеди
Халал ишлеген.

Джаш:
Саудугерий муратха
Джетмейми турад?
Джол джокъду дей ахратха,
Тайгъа нал урад.

Къарт:

Джарлыгъа да, байгъа да
Бирди кебинлик.
Терен суугъа, сайгъа да
Киреди кирлик.

Джаш:

Санын туюуб ишлеген
Хыршыгъа ушайд,
Болмай артыкъ тишлеген,
Ашала джашайд.

Къарт:

Къара иште чыныкъгъан
Джашаудан къоркъмаз.
Баш бармагъы чарыкъдан
Джерге къарамаз.

Джаш:

Гудучуну кьошуну
Толады балдан.
Табад ол бай хоншуну,
Ким онглуд андан?

Къарт:

Гуду тенгни тутма, джаш,
Терсейирсе терк.
Тамырларын къысса таш,
Джарсыйды терек.

Гуду ишни огъуру
Ёмюрде болмаз.
«Уруну арты къуру» -
Урлагъан онгмаз.

Юйдегиси тюзелмез
Гуду адамны.
Эл, джамагъат сый бермез,
Халкъ суймез аны.

Джаш:
Айлыгъына ышанган
Джарлылай къалад,
Мюлкюн халкъдан джашыргъан
Бекми джангылад?

Къарт:
Къара ишди адамны
Кючюн танытхан.
Сырты бла аламны
Келтюрмегенд хан.

Джаш:

Къара ишчи, бек кюйюб,

Эте беред иш.

Къалад дженгил туююлюб

Ийленген къайиш.

Къарт:

Бюгюнлюк бла джашагъан

Узакъгъа бармаз.

Кёк эсе да джашнагъан,

Ышанады наз.

Джаш:

Ким ючюннге ишлединг

Санынгы туююб?

Къартлыкъ кюннге сен келдинг,

Къапкъара кюйюб.

Къарт:

Мен биреуню кыйынын
Турмадым ашаб.
Болгъанлыкъгъа бек кыйын,
Турдум тюз джашаб.

Ишлегенме ахратха
Мен кесиме джол.
Ишни кыймам мен артха,
Тюзлюк эсе ол.

Чиримезлик джокъду сан
Тюбюнде джерни,
Ишде халал урунсанг,
Сюерле сени.

Джаш:

Къайсы ишди сыйлы иш,
Къайсыды керек?
Сатлыкъ болуб, Амантиш
Халкъын сатханд терк.

Къарт:

Ташны джолда ёрге ал,
Ишле джатма, юй.
Тут бир ишни, бек къадал,
Урулгъанча чюй.

Джаш:

Элчи ишлеб, сахарчы
Кеф ала беред.
Кёбчад аны къууанчы,
Ол джашай билед.

Къарт:

Кёрюнсе да иши тынч,

Арый болур ол.

Тирменде уа бард къакъгъыч -

Суугъа агъач къол.

Джаш:

Элчи оргъан будайны

Шахарчы ашайд.

Ормаса да ол аны,

Оргъанча джашайд.

кара: 6144

Къарт:

Хар адам да сабанчы

Болуб баралмаз.

Ишде болсанг сен алчы,

Кёк тегер налмаз.

ГОСУДАРСТВЕННИ
НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКОЙ
РЕСПУБЛИКИ
ИМ. А.Д. АВАРАМОВА

Аллах бергенд беририн:
Сан, топракъ, кюрек...
Рысхылыла бир-бирин
Соядыла нек?

Харам рысхы адамны
Этеди шайтан.
Эсгер, джашым, заманны
Къараб шхайтыдан.

Ата-бабабыз къойгъан
Ишчи къоллуд джурт.
Халал ашдан бир тойгъан
Болмаучанды джут.

Джаш:

Сукъланама рысхысы

Эркин болгъанга.

Этермеми ахырсы

Мен тенглик анга?

Къарт:

Рысхылыгъа сукъланма,

Табхан эсе терс.

Мен джашауда алгъанма

Бек кёб оюм, дерс.

Джаш:

Барды мени бир тенгим

Уллу тамадад.

Керек тюлдю дейд билим,

Рысхы къолундад.

Къарт:

Ишде билим керекди
Алгъын кесинге.
Илму кёбге билекди,
Тюйре эсинге.

Миллетине къыйынлыкъ
Салад билимсиз.
Суу тыймагъан суу къырыкъ
Болгъанчабыз биз.

Джаш:

Керти джашау неди сен
Меннге ангылат.
Джашасам да кесек мен
Кёбчады халат.

Къарт:

Сен аяма джанынгы,

Урун, ишле тюз.

- Керек эди иш джангы-

Дейд ишчи – кёлсюз.

Джаш:

Къуллукъ этиб Аллахха,

Биреу излейд хакъ.

Юреннгенди джол чархха,

Кир бола бучхакъ.

Къарт:

Джаназыдан къалма, джаш,

Бар эсе да иш.

Игилеге бер кёз, къаш,

Джаугъа къысма тиш.

Джаш:

Акка, тюлсе апенди,
Тартсанг да мынчакъ.
Адам инсан тюрленди,
Джитича бычакъ.

Къарт:

Адам хар не заманда
Иш бла кечингенд.
Ишлей эсе хаманда,
Дуния анга кенгд.

Джаш:

Адамлыкъны юсюнден,
Акка, айт бир сёз.
Башхамыды ол кюнден,
Къаматамыд кёз?

Къарт:

Иш байламлыд аны бла
Ёмюрден бери,
Озуб кетме джаны бла,
Болма сен кери.

Джаш:

Къара терлеб урунган
Юлюшсюздю нек?
Чапракъларын джел джулкъгъан
Болду халкъ – терек.

Къарт:

Кетерикди бу заман,
Ишчи табар сый.
Къорар гуду эм аман,
Халкъ турмаз джарсый.

Джаш:

Къралны ашаб кюрешген

Сокъранмайды нек?

Фитнала бла келишген

Болгъанд кёбюрек.

Къарт:

Кърал ачхагъа узалгъан

Бизникин кърмайд.

Халкъгъа тюлдю ол дагъан,

Огъартын къарайд.

Джаш:

Кърал ачхадан алады

Хар ишчи айлыкъ.

Бир тынч келиб къалады

Джутлагъа байлыкъ.

Къарт:

Кёбню аууз къабынын
Юзед джангыз бай.
Артыкъ аны къабырын
Джарытырмы ай.

Джаш:

Ишлемеген урлайды
Ишчини хакъын,
Биле-биле марайды
Кесини халкъын.

Къарт:

Харам хакъны юлешген
Ачырыкъды бек.
Наз терекге эришген
Къачда акъды джерк.

Джаш:

Къара ишни заманы

Кетгенди эртде,

Амма чегет алманы

Джыймайд чегетде.

Къарт:

Ишлемейин ашаргъа

Кёбдю излеген.

Юрен ишлеб джашаргъа,

Сен саудан ёлген.

Джаш:

Табылады бир чурум

Халкъдан тонаргъа,

Сууну джута беред къум

Чабса да алгъа.

Къарт:

Халал хакъынг сеникид,

Бурнунгдан чыкъмаз.

Джер юсюнде иш эркинд,

Рысхы тюлдю аз.

ЭЖЕУЛЕННИ УШАКЪЛАРЫ

Джигер:

Сен болгъанса джарлы ишлер амалтын,
Излеученсе кёкден джауса чий алтын.
Ыйлыгъаса чола ишге кирирге,
Чырт суймейсе ишни эбин билирге.
Къыйын салмай толу рысхы излейсе,
Санынг сауда ёнгкюч ачха тилейсе.
Ач баланг а хаман къарайд кёзюнге,
Къолунг къуруд, тюлсе толу сёзюнге.
Бай хоншунга бек сукълана джашайса,
Къатхан къабукъ табсанг, аны ашайса.

Джалкъау:

Букъу, багуш - джокъду сеннге башхасы,
Суу аз келиб, кирди сууну джагъасы,
Ыйлыкъмайса таулу айыб этер деб,
Сагъыш джокъду саламлашмай кетер деб,

Иш сайламай, сен кесинги ураса,
Макъа хырыудача, иште тураса.
Суу бек синнген тал дюкгючге ушайса,
Бир кьолунга бир сапынны бошайса,
Тамам арыб, ишден юйге келесе,
Бюсюреу, сый бермейд киши, кёресе.

Джигер:

Мен келсем да тамам арыб, солурма,
Танг атханлай биягъынлай болурма,
Букъу иште айлыгъымы алама,
Хоншумдан а ёнгкюч алмай къалама.
Гырджыныма алгъан сомум джетеди,
Юй бийчем а базар таба кетеди,
Балам сормайд хакъны къалай алдынг деб,
Кырпычланы къайсы джерге салдынг деб,
Анга керек - бюгюн болса къарны токъ,
Тюз ишлесенг, не иште да айыб джокъ.

Джалкъау:

Мен биреуге болалмазма джесир, къул,
Бек мийикде сакъланады терек бул.
Кир багушун ариуласын бай кеси,
Тойгъанды да, къарта болгъанд джелкеси.
Сюйгенича тюрте, айта сёз-ачы,
Ары-бери къууа, эте ол чабчы
Сеннге капек бергенине сый излей,
Оюулары тюз тюшмеген кийизлей.
Айлыгъынгы сюйсе кесе, къыджырай,
Тынгыласанг, ол кесича джыр джырлай.

Джигер:

Селешесе барча башха амалынг,
Бармыд сени эркин къазынг эм малынг,
Ишлемейин сен да къыйын ашайса,
Харам алгъан пенсиянга джашайса,

Бир джарлыны халал хакъын юзесе,
Сен дагъыда, санча, мени сюзесе,
Бутунг, къолунг сауда ишсиз тураса,
Сен Аллахха мени кибик туураса.
Уялмайын биреу къолгъа къарайса.
Къарт анангы къартлыкъ сомун марайса.

Джалкъау:

Къралны ашаб тургъанлагъа

Джорукъ джокъ,

Сиз да халкъдан ашайсыз деб сорлукъ джокъ

Будайны уа ма менсиз да орлукъ бард,

Къара ишде ишлерикде саулукъ бард.

Ишле дейсе, къырал сенге не беред?

Эринмейин ишлегенни хакъы нед?

Сенден, менден иги джашайд оноучу,

Кенгеш къураб кеси-кесин къоруучу.

Къралдан келген капек кетед терсине,

Оноучуну биз тюшмейбиз эсине.

Джигер:

Бюгюнлюкде иш сайлаудан хайыр джокъ,
Бу халинг бла боллукъ тюлсе чыртда токъ.
Къарыуубуз барад аз-аз таркъая,
Сен турурса, чалдышлада къол джая,
Юйдегинг а, ёсюб джетсе, кёб излер,
Джаш заманда къарыуунгу ишге бер.
Сен сайларыкъ къалгъанд сеннге эки джол,
Таб бир лагъым, артда сокъранмазча бол.
Сый берирча сеннге кеси Эрирей,
Хаман иш бла насыбынгы тур излей.

ИШЛЕГЕН БЛА УРУНУ УШАКЪЛАРЫ

Ишлеген:

Экибиз да байбыз, ёзге,
Менме сенден башха тюрлю.
Сени башынг къалад сёзге,
Халкъ кёзюнде тюлсе нюрлю.

Сеничала аны джулкъуб
Ушатдыла азгъын къушха.
Джутлукъ сениге кимден джугъуб,
Болуб къалдынг халкъдан башха.

Уру:

Кеси къыйынынг бла джашаб,
Саулугъунгу атдынг артыкъ.
Къарт ёгюзге къалдынг ушаб,
Мен алкъынчы тура шатык.

Ачха кимге тюшед кёкден?
Джарашады меннге уру...
Юзе бир зат аздан, кёбден,
Джез кюбюрюм тюлдю къуру.

Ишлеген:

«Уруну уа арты къуру...»
Деб миллетде барды айтыу.
Сени сакълайд терен уру,
Тобагъа уа джокъду къайтыу.

Байлыгъымы теджей халкъгъа,
Мен табама сый, бюсюреу.
Узалмадым харам хакъгъа,
Къаргъар кирик мени биреу.

Уру:

Байлыгъынгы чачдынг кёбге,
Тыш къралда джокъду юйюнг.
Санар бармыд сени чёбге,
Чомартлыкъ бла батса кюнюнг.

Андан эсе сен кесинги
Къартлыгъынга толу бегит.
Тюзлюгюнгю, терслигинги
Сюзелирми адам, не ит?

Ишлеген:

Мен этгенча бир джарлыны
Нек этмейсе ишчи къоллу?
Бёлюнюрעד ишге джаны,
Джетер эди бусу, олу.

Юй бийчеси къууаныред
Келтирдинг деб юйге ачха.
Юсю, башы бек айныред,
Тюбер эди таукел къачха.

Уру:

Биреу джарлы болгъан эсе,
Кесиндеди аны терслик.
Кертме терек ёрге ёсе,
Къадалмайды анга эрик.

Мени не бла бай болгъаным
Керекмиди, барды борбай.
Ишлеб рахын болса саным,
Джазыкъсынмаз мени лохбай.

Ишлеген:

Сен да, мен да дуниядан
Кетерикбиз бир кюн ёлюб.
Къуш учады тик къаядан,
Кёкден алгъа джерни кёрюб.

Джашау олду - ызыбыздан
Келгенлеге болсакъ юлгю.
Ашхылагъа бишген къоздан
Дженгил болад ахрат джюгю.

БАЙ БЛА ДЖАРЛЫ

Бай:

Тоханама минг къанатлы
Къонар кибик байма мен.
Джашауумду мени татлы,
Не кёргенсе, джарлы, сен?

Джарлы:

Мен эсем да сенден джарлы,
Къоркъуусузду менде джан.
Джокъду меннге зар эм къанлы,
Джашасам да туюб сан.

Бай:

Юйюм – къала, суйгеними
Таба, менме бек кюпсе.
Баламы уа бард кийими,
Кёз къамарча, кийинсе.

Джарлы:

Кеси кыйыным бла джашай
Болгъанчама сенден бай.
Халал гырджынымы ашай,
Меннгедиле кюн бла ай.

Бай:

Хар адам да бирча тюлдю,
Менме кёбден башхаракъ.
Биреуленнге джашау гюлдю,
Башхагъа уа чыгъанакъ.

Джарлы:

Бай махтанад байлыгъы бла,
Бара эсе кёбейиб,
Джарлы къалад айлыгъы бла,
Бочхасына кюн тийиб...

Бай:

Бай болгъанма башым ишлеб
Бек кеблени алдаб мен,
Тур нартюхню отда тишлеб,
Ун алгъынчы тирменден.

Джарлы:

Къалгъан киби́к рысхы, хазна
Сеннге ата-бабадан
Сен, къошакълы, джолда оза,
Джелча къыбла табадан.

Бай:

Къара терлеб кюрешсенг да,
Кёз илинник затынг джоқъ.
Мени киби́к урла сен да,
Болур ючюн кюпсе, токъ.

Джарлы:

Кесинг тюлсе сен ашагъан,
Кёбдю джыртхыч тенглеринг.
Ич тахсангы джашыралгъан
Барды къуджур джюрегинг.

Бай:

Эл тамада, сахар ие
Ашайдыла менден кёб,
Мюлк ачхагъа ала тие,
Излейдиле кёбден – кёб.

Джарлы:

Тюзлюк ючюн джашагъанны
Иннети да болад тюз.
Кёмюб къоймаз заман аны,
Миллет эсе ёлюмсюз.

ИШЧИ БЛА ПЕНСИОНЕРНИ УШАКЪЛАРЫ

Ишчи:

Джукъгъа джетмейд ол мен алгъан айлыкъ,
Мал къуарача кёбдю къышлыкъ, джайлыкъ.

Пенсионер:

Джукъгъа джетмейд ол мен алгъан ачха,
Борчха кириб джетиученме къачха.

Ишчи:

Пенсиягъа къараб турад джашынг,
Сени ишден агъаргъанды башынг.

Пенсионер:

Инженер эд джашым мени эртде,
Айланады энди багуш бетде...

Ишчи:

Болур ючюн семиз джарлы бочха,
Барды тауда ёсдюрген да чочха.

Пенсионер:

Пенсиямы мен береме джашха,
Бюгюнлюкде джокъду мадар башха.

Ишчи:

Анга тынчды бу болумда джашау,
Ашхылагъа джокъду анга ушау.

Пенсионер:

Алай эсе, ишден чыкъ да бир кёр,
Иш табхандан тынчды къазгъан кёр.

ЭКИ СОХТАНЫ УШАКЪЛАРЫ

Биринчи ауаз:

Мен боллукъма ёсsem кърал тамада,
Джарыкъ оюу кибик акъбаш къамада...
Джылтырарем миллетиме къайгъысыз,
Болмаз эдим мен акъылсыз, ангысыз.
Эшигими ачар эдим онгсузгъа,
Джол берирге кюреширем джолсузгъа.
Къралла бла джюрютюрем джууукълукъ,
Къорар эди не тюрлю да сууукълукъ.
Барыр эдим кёб сахаргъа кёб элге,
Адамланы джарсыуларын билирге.
Марамазем халкъны болуб мен уучу,
Биргеме уа джюрютмезем къоруучу.
Затны учуз, хакъны уллу этерем,
Игилик бла муратыма джетерем.
Миллетлеге бирча халда къарарем,

Тамадача къралымда джарарем.
Бетсинмейин, тюлкю кибик, тышына,
Баш урурем тюзге, тауну ташына.
Керпеслениб джашар ючюн миллетим,
Тюз болуред анга алтын иннетим.
Хар адамым терк иш кьоллу болуред,
Олсагъатда баш муратым толуред,
Джорукъну уа онглулагъа салырем,
Не джолда да халкъ бла бирге барырем,
Эринчекни эм фитнаны тюерем,
Кърал хазнагъа миллет кьол бла тиерем.
Тышына уа аны мюлкюн чачмазем,
Тюз ишлесем, къара окъдан къачмазем.
Кёбчюлюкден сый, бюсюреу табарем,
Джийиргенмей кьощда гырджын къабарем.
Аллахны уа унутмазем къайда да.
Ассыланы тартыр эдим джууабха,
Иш этерем мен джаныма сууабха.

Экинчи ауаз:

Мен эсем а, аллай шамхал болурем:
Меннге джууукъ адамланы къорурем.
Миллетими къармаб, улху алырем,
Джууугъуму иги ишге салырем.
Джюзден аслам мыртазагъым болуред,
Къарауулум баламы да къоруред.
Тосларыма сыргъа, дууа тагъарем,
Хамамлада сезим шынкъарт джагъарем...
Джерлени уа ала, сата берирем,
Бошалсала, кёкге къучакъ керирем.
Тенгизледе суйгенимча солурем,
Джюз къууанчдан, минг насыбдан толурем.
Сомларымы тыш банклада бурурем,
Къайгъылыны мен башында турурем,
Кърал бузулса, башха къралгъа къачарем,

Ай джарыкъда чана бла учарем.
Бир джашауну талай джашау этерем,
Муратыма рысхы бла джетерем.
Байлыгъымы мен ёсдюре барырем,
Таб керсем а, тыш къралда къалырем.
Ишлер элле кёбле, кириб бек терге,
Болуша да меннге ачха этерге.
Хар сабийим окъур эди тышында,
Юй салырем Эверестны башында.
Ёлгенлеге тенг этмезча кёк сауну,
Не тюрлю да ууатырем джашауну.
Къууанчыма чакъырырем байланы,
Кесдирирем тууарланы, къойланы.
Бир киши да къулагъыма кирмезед,
Юй бийчем а мусхамлыкъны кёрмезед.
Къартлыкъ келсе, эрлей диннге кечерем,
Мынчакъ тарта, ахратха джол бичерем.

ОНОУЧУ БЛА КЮПСЕНИ УШАКЪЛАРЫ

Оноучу:

Юйдегинги атыб, бариш этесе,
Тыш джуртлагъа джюк кёлтюрюб кетесе.
Юйюнг, элинг сенден узакъ къалады,
Сени баланг артха шекер алады.

Кюпсе:

Ненча кере мен аллынга баргъанем,
Сайлаулада сеннге тамам дагъанем.
Иш орунлу этерикме дегененг,
Джамагъатха къараб, сен сёз бергененг.
Ишле бола тургъанлай а, кёрмеенг,
Онгузлагъа чырт эсинги бёлмеенг.
Иги ишни сен ачхагъа сатаенг,
Маджал ишге джууугъунгу тартаенг.
Арыгъанем мен аллынга бара да,

Кимди, тюз, терс, айт кёзюме къара да.
Юйдегиме джокъ эд сенден болушлукъ,
Къонакъ сакълай, табмай эдинг
Чырт бошлукъ.

Ач сабийим кёзлериме къараед,
«Садакъачы ач джыллада мараед».

Оноучу:

Ачха джокъду десем, кёлюнг къалады,
Джурт башындан кесек ачха алады.
Джетдиребиз аны кючден айлыкъгъа,
Ким суймейди бек батаргъа байлыкъгъа.

Кюпсе:

Айлыгъынга ишледингми къалангы?
Бошунамы окъутаса балангы?
Меничаны юлюшюнден тирилдинг,
Гыбыт салдыңг, тойдунг, тамам керилдинг.

Къыямада айланама сатыуда,
Айгъакъ бола хаман сатыу-алыуда.
Бурнум юшой къышхы сууукъ бузлата,
Хар тыйгъаннга сомла, капек узата,
Заманында гырджын кесек къабалмай,
Бир таянсам ёрге эркин къобалмай,
Саулугъуму бошагъанма мен атыб,
Биреу къолгъа Аллах къояд къаратыб,
Деген бла джан атханма баришге,
Ушагъанма джауу кебген къайишге.
Сен тахтангда бизни ючюн тураса,
Тилегеннге терк джелкенги бураса.
Кенгешледе таб сёлеше билесе,
Кесингчаны сен сагъышын бёлесе,
Кёбге джарагъанма дейсе, къычырыб,
Къарылгъачны уясындан къачырыб.
Таб иш берсенг, джерибизде къаллыгъем,

Былайда да сатыу эте барлыгъем.
Джерни табын джууугъунга бересе,
Кёбча менде гюнах, төбен кёресе.
Гюнахлыса менден эсе джюз къатха,
Терс ишлеринг тюшселе эд къагъытха,
Ол къаралыб къузгъун болуб учаред,
Къара кюлюн талай джерге чачаред.
Джуудураса терс ишинги таша бла,
Джууукълугъунг бармыд тюркде
Паша бла,
Джылтырайды юсюнг-башынг, ышара
Сен тураса кёб затынгы джашыра.
Сеничагъа джокъду джорукъ башындан,
Ай туугъанчад сени къынгыр къашынгдан.
Джукъламайма кече, бариш этеме,
Юйюм ючюн тыш джерлеге кетеме,
Къумурсхача джукъ джыялса къышына
Ким барлыгъед кесин суйреб тышына

Бармаз эдим бир джары да джеримден,
Чыкъмаз эдим таш орамлы элимден.
Сеничала джашау табыкъ берселе,
Сиз да иги джашагъыз дей билселе.
Сёгюш – бедеш керек тюлдю арада,
Къуш болмаса, къаргъа джашайд къалада
Бизге чакълы сому барды къралны,
Джетдирмейсиз толусу бла сиз аны.
Ишим болса сеникинден аз тебен,
Бариш бла кюрешмезем чыртда мен,
Бард айлыгъынг, созар кибики
Тийренг къол,
Он адамны айлыгъындан кёбдю ол.
Сен дагъыда этиученсе тарыгъыу,
Саз къошуннга къалгъан кибики
Джетмей суу.

Оноучу:

Хар джорукъ да бизге келед башындан,
Толу джакълыкъ табалмайбыз биз андан.
Иш этмейбиз ол джорукъгъа кёре биз,
Тюз ишлесек джарсырыкъбыз кесибиз.
Кюпсе:

Сен оноучу, къоркъмаймыса Аллахдан,
Тюз ишлесенг, сакълар эди палахдан,
Богъакъларынг тургъанлыкъгъа салына,
Сен барлыкъса бир кюн аны аллына.
Ары барсанг, джаханим от сакълайды,
Аллынга уа шайтан сюрюу къарайды.
Чарыкъларынг чыгъанакъдан болурла,
Терт джанынгдан кемирирле обурла.
Къайтыр сеннге мында этген итлигинг,
Сен Аллахны чырт унутма бирлигин,
Кеч болгъунчу тюзел, тюзет кесинги,
Кючлемезча Иблис саудан эсинги.

КЪУЛЛУКЪЧУ БЛА ИШЧИНИ УШАКЪЛАРЫ

Къуллукъчу:

Сен этесе хайыр, ачханг кёбдю сени,
Андан бер да меннге, разы эт сен мени.

Ишчи:

Кече кюн да ишлеб мен этеме аны,
Борчлу тюлме сеннге, кёб эсе да саны.

Къуллукъчу:

Ачха бермесенг сен, мен тиерме табсыз.
Чекдирirme азаб, терк къоюб хыйсабсыз.

Ишчи:

Чыртда джокъду тюзлюк, мен ишлеб,
Сен ашаб,
Сен къымаса ачха, джашауну тынч джашаб.

Къуллукъчу:

Аз болгъанд ашауум, джашауумду къыйын,
Чапрагъы бошалыб, сюелгенча къайын.
Ёмюрюм къралгъа уруна бердим,
Чыртда табмай хайыр, хазнагъа термилдим.
Юй бийчем а меннге уллу тълдю разы,
Сабийим ач болуб, тунакыд ауазы.

Ишчи:

Хайырынг джокъ эсе, нек тураса ишлеб?
Эт башха бир ишни, сен турурча тишлеб.

Къуллукъчу:

Башха табмайма иш, хайыры кеб болгъан,
Юреннгенме мынга, муратымды толгъан.

Ишчи:

Берейим сеннге иш, сен алырча айлыкъ,
Садакъя бла патчах да джыймазед байлыкъ.
Ай сайын алгъанынг асырар балангы,
Ёсдюрюрсе мийик, башлагъан къалангы.

Къуллукъчу:

Ашаргъа юреннген бек кериди ишден,
Аны джокъду ююю топракъдан, къамишден.
Сен берген джалгъа мен кетелмезме джашаб,
Къралдан эм сенден туралмазма ашаб.
Аны къойда меннге сен ачха бла болуш,
Бу къуру къолума чыртда
къонмайды къуш...

Ишчи:

Джетерикди кёбге алыннган тюз ачха,
Джоюлур тюз рысхынг керекли къууанчха.

Къуллукъчу:

Кюёуюм бла къызым ма кългъанла ишсиз,
Джашаргъа уа керекди сёзсюз, бедишсиз.
Беш бёлум фатар да алагъа болад тар,
Юй керек алагъа, керек тюлдю фатар.
Кюёуюм ишлеген ишден джокъду хайыр,
Джарлыгъа джазыуу болуучанды кълйыр,
Мерседес машинаны тутаргъа ачхасы
Аз джетер субайыб сахтиян бочхасы.
Къызымы бир ишге салыргъа уа керек,
Ачха бермесем иш табылмаз игирек,
Мен эсем да сёзсюз, ийманлы, тюз ата
Уланым а джетиб, кёб этеди хата,
Мен алырча башын кеб керекди ачха,
Иш тюшмезча сюдге, юйюме кълуанчха.

Ишчи:

Тамаданг бла сен бөрюден эсе джут,
Миллетни да ашай, кёб этесиз умут.
Бир болушугъуз сиз, тынч болур кибик иш,
Кесигизча мени да эте джаламиш.

Къуллукъчу:

Ишлей билмейме мен,
иш болур ючюн тынч,
Джолуму алыб, сен бош боласа тыйгъыч,
Билелсем мен ишлей, кёблени къаратыб,
Бу иги ишими мен алмазем сатыб.
Ачха бермесенг сен, суйгенимча толу,
Боллукъ тюлсе, «бөрю», ишингде орунлу.

Ишчи:

Дау салырча меннге, мени неди хатам,
Тюз джаша деб, мени юретеди атам,

Къыйыным бла джашай,
насыблыма тамам,
Халкъдан джыртмайма джукъ,
огъурлу бир адам.

Къуллукъчу:

Адамны ишине къатылыр ючюннге,
Керек тюлд къараргъа не айгъа, не кюннге,
Къралны хауасын сен тураса солуй,
Аманлыкъ этгенни ким турады къоруй.

Ишчи:

Къралгъа келишмез сени дау салгъанынг,
Боллукъ тюлдю халал
Къоркъутуб алгъанынг.

Къуллукъчу:

Кърал менме, менича анга бек керек,
Тамадам бла бирге ашаргъа бегирек.
Мен сени тутдурсам, кеб берликсе ачха,
Илинникме таракъ илиннгенча чачха.
Ол берлик ачхангы бош даулашмада бер,
Ма бизнича кёбню кёлтюре
келгенд джер.

Ишчи:

Сен аты бла къралны какъ юзесе менден,
Къралынг а хайыр кёредемид сенден?
Джасакъчы, кеблени сен ашайса этин,
Сен излейсе ачха, сени джокъду бетинг.

ЭКИ ГАИШНИКНИ УШАКЪЛАРЫ

Аман:

Бузукъ болур, келеди
Акъырын Ока.
Джолну кючден кёреди,
Камаздан къоркъа,
Кириб барад сагъышха,
Джелде къалтырай.
Тыш адамгъа, танышха
Турмайды къарай.
Тохтатайыкъ аны биз,
Алайыкъ сом, шай.
Биз турабыз тюменсиз,
Ёксюзге ушай.

Иги:

Келе болур окада
Сакъат ветеран.

Анычала чынг алда
Текгендиле кѳан.
Учуб келед Жигули,
Тохтатайыкѳ терк.
Ичиб болур бир тели,
Бармайд тюзюрек.
Хыртха урсакѳ иесин,
Джыяр эди эс.
Бурмаз бизге джелкесин,
Кесиди да терс.

Аман:

Кѳуру болур бочхасы,
Сен бармагѳа кѳой.
Джокѳду аны ачхасы.
Багажникде кѳой
Тура болур байланыб.
Макѳыра тунакы,

Къатында уа чайпалыб
Ящик аракъы...
Ол мешнаны тохтатсакъ,
Иеси чыгъар.
Биз эсек да тамам сакъ,
Урур да джыгъар.

Иги:

Джагъылыргъа боллукъду
Бармайын узакъ.
Аллах бизден сорлукъду,
Салайыкъ тузакъ.
Учуб келед Мерседес,
Кел тохтатайыкъ.
Тюз джолда да келед терс,
Аны тыяйыкъ.

Аман:

Келген уллу тамадад,
Джолда тохтайд аз.
Бу джол аны къолундад,
Ол иги айтмаз.

Андан эсе Волганы
Кел тохтатайыкъ,
Терслейик да биз аны,
Сом, шай алайыкъ.

Иги:

Келед табсыз БМВ,
Кел тыяйыкъ терк,
Аудургъунчу ма аны
Не таш, не терек.
Келген башха мешнаны,

Ба этерчад ол.
Къолай тюлдю ышаны,
Миялады джол.

Аман:

БМВ-ны тохтатыр
Бизге мадар джокъ.
Андан герох атылыр,
Тиер бизге окъ.
Терезеси къарады,
Кёрюнмезча джукъ.
Тамам шашыб барады,
Танымасын, букъ!
Мен бургъанма сыртымы,
Кёрмегенча эт,
Айтма мени атымы,
Менден арлакъ кет.

Иги:

Бу болумда сирелсек,
Сакъланмаз джорукъ,
Былай сансыз некбиз, нек?
Джолда джокъча джукъ!

Аман:

Майна бир Джип келеди.
Джарашхан тамам.
Ышарады, кюледи
Анда бай адам.
Тенги таба узатад
Долларланы ол.
Кёзюмю бек къаратад
Ачха къысхан къол.

Иги:

Джолда бола эсе да
Къолубуз къуру,
Айлыкъ азды десенг да
Барды огъуру.

Аман:

Айхай, ачха бермесек,
Тамада къоймаз.
Джыялсакъ да бир кесек
Ишден къыстамаз.
Бард андан да тамада,
Анга да керек.
Бюгюн огъай, тамбла да
Андан кёбюрек.
Бармыд ичген, ичмеген,

Джокъду башхалыкъ,
Экибизни этгенд тенг
Биз джолда аллыкъ...
Тюшюб барса хурджунга
Орта, кеб не аз.
Саналмазбыз худжугъа
Къачда, къышда, джаз,
Хар ишчи да башына
Излейди хайыр.
Сирелебиз бошуна
Ийисгей чайыр...
Аллах бизге буюрмад
Алыргъа сом, шай.
Кёзден бугъуб кёб турмад,
Кёкге чыкъды ай.

Иги:

Азлыкъ этер табсанг да
Ай тенгли апас...
Хурджун ташдан толса да,
Сый болмаса тас,
Кёрюннюксе, бил аны
Сен хандан да бай.
Сому бла бир джарлыны
Салмазса борбай.

Аман:

Джыймагъанбыз алкъынчы
Эки джюз тюмен.
Апхам болуб къалгъынчы
Джукъ джыялсам мен,
Этер эдим эки тенг,

Элтиренг юйге.
Разы болур къайын, тенг
Быллай кюеуге.
Юй бийченг а къууаныр,
Болур бек разы.
Эркин чыгъар, эм джарыр
Аны ауазы.

Иги:
Джаныбызны къалдырмаз
Ол харам ачха.
Джоюлуб а ол къалмаз
Сыйгъа, къууанчха.
Салыннганбыз биз джолгъа
Тутаргъа джорукъ.
Джагъылмазча буруугъа
Къызыб келген джукъ.

Джолда джарсыу кёб болмаз,
Биз ишлесек тюз.
Адам санын къоратмаз
Аджал кёзюусюз.
Ёсюб келген тёлюге
Табдырмасакъ эс.
Къараялмаз ол кюннге
Джолда бара терс.

БАШЛАРЫ

Ушакъ.....	3
Экеуленни ушакълары.....	28
Ишлеген бла уруну ушакълары.....	33
Бай бла джарлы.....	38
Ишчи бла пенсионерни ушакълары.....	42
Эки сохта ны ушакълары.....	44
Оноучу бла кюпсени ушакълары.....	48
Къуллукъчу бла ишчини ушакълары.....	54
Эки гаишникни ушакълары.....	62

Батчаев Башир Османович

ЧЕРТОВСКИЕ ПРИВЫЧКИ

Редактор *Дотдаев Альберт Асхатович*
Художник *Батчаев Башир Османович*
Оформление *Батчаева Лиана Башировна*
Технические редакторы
Чотчаева Людмила Борисбиевна,
Узденов Ахмат Исмаилович
Компьютерная верстка
Комарова Татьяна Викторовна
Корректор *Дудова Саният Муратовна*

Подписано в печать 12.03.2010 г. Формат 60x84^{1/32}
Бумага офсетная. Гарнитура «Школьная».
Печать офсетная. Физ. п. л. 5,0.
Заказ № 105. Тираж 3000 экз.

**Издание осуществлено при финансовой поддержке
ЗАО «ФОТОН»
в лице генерального директора
Дотдаева Альберта Асхатовича**

Сверстано и отпечатано с готовых оригинал-макетов
в ООО «Полиграфист-2». ИНН 0901052220. ,
Свидетельство № 1040900954093 от 03.02.2004 г.
369000, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47.
Тел.(87822) 5-80-59.

За допущенные ошибки в книге
ООО «Полиграфист-2» ответственности не несет.